

Pa sec

(ALDC, V, 1048. Pa sec)

L'adjectiu del sintagma de l'enunciat, 'que ha perdut la seva humidesa, que ha adquirit una certa consistència', s'oposa a *tou*, *bla*, *moll* ("lo contrari d'humit és *aixut*, *sec*"), diu a Coromines un informador pallarès, *DECat* (veg. mapa 702). El mot més estès, tradicional (s. XIII), és *sec*, com el fr. *sec* i l'it. *secco*, procedent del llat. *SĪCCU*, que ja tenia aquell sentit (var. *seco* 94 ← cast.). També coneix una certa extensió *dur* (s. XIV), del llat. *DURU*; var. *durt* 2, 9, amb dental epítetica com la de *cart* 'car', *ort* 'or', etc. (veg. Veny, 2013 a), i *duro* 87, 100 (← cast.). *Eixut* prové de *EXSŪCTUS*, compost de *EX-*, suf. privatiu, i el participi de *SŪGĒRE* 'xuclar', que va donar l'ant. i dial. *eixuit* (com *FRUCTU* > *fruit*), reduït a *eixut* per influència dels participis en *-ut*, com *duit* > *dut*; significava pròpiament 'mancat d'humitat' i s'oposava a *mullat*, *banyat*, per a estendre's després a 'sec, que no es del dia'; var. *xut* 32, 43, per afèresi vocàlica, dim. *eixutet* 119. *Rostit* és el participi de *rostir* (< fràncic **RAUSTJAN*), que del significat originari de 'endurir per l'escalfament' va passar a 'endurir per passament de temps'.

Altres mots de caràcter més local: *rassis* 4, 9, pres del fr. *rassis*, participi de *rasseoir* 'endurit', aplicat al pa; *gord*, del llat. vg. *GŪRDUS* 'pesat, gruixut, obtús, maldestre', que dial. es va concretar en 'gras' i, aplicat al pa, en 'sec'; *mústic*

30, der. del llat. vg. **MŪSTĪDU*, que va substituir *MŪSTĒU*, der. de *MŪSTU* 'most', i que volia dir 'viscós, humit' i va passar, a través de 'musti', a 'sec': la [k] epítetica (fluctuant amb *-t*) es troba en mots acabats en vocal (*càntul/càntuc*, *apil'àpit*), però en aquest cas pot venir afavorida pel camp derivatiu de *mustigar*, on la *-g-* és antihiàtica; *fort* 67, 74, 84 que, der. de *FŌRTE*, ha pres aquí el sentit de 'dur, resistent a ser penetrat'; *saumall* 110, "ni tou ni sec" 112, de *SALMACIDUS* 'salat acidul', a partir del *f.* (AQUA) *SALMACIDA* > *salmaia* (com *TEPĪDA* > *tèbia*), *salmalla*, amb tractament lleista: del sentit de 'sal produïda per evaporació de l'aigua salada' a 'cosa mig tova' (veg. "cosa mústia o *saumaya*", Torra); *ferm* "més que dur" 101 (< *FĪRMU*), des de 'que difícilment cedeix a una pressió exterior'; *fet* 6 (< *FACTU*), en el sentit 'que ja té dies'; *engomat* 156, postverbal de *engomar*, des de 'donar consistència'. *Retrasat* 67, en el sentit de 'consumit més tard', és un manlleu al cast. *retrasado*, format sobre *tras* (< *TRANS*).

Sec és força general, com *dur*, que esquitxa tots els dialectes, assentat sobretot en val.; *eixut* coneix petites àrees disperses, mentre que *rostit* és una innovació mall. i men.

Són mots normatius, com a genèric, *sec*, *dur*, i, en sintagma, *pa eixut* i *pa gord*, des del *DG₁*, 1932.

